

दैव्या मिमाना मनुषः पुरुत्रा होतारविन्द्रं प्रथमा सुवाचा ।

मूर्धन्यज्ञस्य मधुना दधाना प्राचीनं ज्योतिर्हविषा वृधातः ॥४२॥

अयं चाग्निरसौ च वायुर्मध्यमस्तौ देवानामिमौ दैव्यौ होतारौ वायुग्री प्राचीनं प्राच्यां दिशि वर्तमानं ज्योतिराहवनीयाख्यं मधुना मधुरेण हविषा कृत्वा वृधातः वर्धयतः वृधेर्लेटोऽडाढावित्याह [पा० ३.४.१४.] । कीदृशौ होतारौ पुरुत्रा बद्धधा मिमाना मिमानौ यज्ञं निर्मिमाणौ । मनुषः मानुषाद्वोतुः प्रथमा आग्नौ मनुषः इति प्रथमा पञ्चम्यर्थे । सुवाचा सुवाचौ शोभना वाक् ययोस्तौ । यज्ञस्य मूर्धन् मूर्धनि प्रधानेऽङ्गे इन्द्रं दधाना स्थापयन्तौ सर्वत्र प्रथमद्विवचनस्याकारः ॥४२॥

तिस्रो देवीर्हविषा वर्धमाना इन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः ।

अहिंन्तं तत्तुं पयसा सरस्वतीडा देवी भारती विश्वतूर्तिः ॥४३॥

सरस्वती इडा भारती तिस्रो देव्यः पयसा हविषा कृत्वा तत्तुं यज्ञमहिंन्तं ह्येदेन विघ्नेन रहितं कुर्वन्त्विति शेषः । वर्धमानाः पुष्टियुक्ताः । पत्नीः पत्न्यः साध्यो जनयो न ज्ञाया इव इन्द्रं जुषाणाः सेवमानाः । देवी दीप्यमाना (10.) विश्वस्मिन्सर्वत्र त्वरते तूर्णं गच्छति विश्वतूर्तिः सर्वगामिनीति द्वे विशेषणे तिसृणाम् ॥४३॥

तथा दधुक्ष्ममिन्द्राय वृक्षेऽपाकोऽचिष्टुर्यशसे पुत्राणि ।

वृषा यज्ञन्वृषाणं भूरिरेता मूर्धन्यज्ञस्य समनक्तु देवान् ॥४४॥

तथा यज्ञस्य मूर्धन्मूर्धनि शिरःस्थानीये आहवनीये देवान्समनक्तु भोजयतु अन्नभूतण्यर्थोऽनक्तिरत्र भोजनार्थः । कीदृशस्त्वष्टा यशसे यशस्विने वृक्षे सेक्ते इन्द्राय पुत्राणि वचनव्यत्ययः पुरु बद्ध शुष्मं बलं दधत् धारयन् । तथा अपाकः पाक इति प्रशस्यनाम न विद्यते पाकः प्रशस्यो यस्मात्सोऽपाकः नञोऽस्त्यर्थानां (11.) बद्धव्रीहिर्वाच्यो वोत्तरलोपश्चेति [पा० २.२.२४. वा० ८.] समासः । अचिष्टुः अचनशीलः सर्वत्र गतः । वृषा वर्षिता वृषणमिन्द्रं यज्ञन्पूजयन् । भूरिरेताः भूरि बद्ध रेतो वीर्यं यस्य सः सर्वजनक इत्यर्थः त्वष्टा त्वद्वतिः क-